

การประยุกต์ใช้สังคหวัตถุ 4 กับการกำจัดขยะของชุมชน หมู่ 1
ตำบลวัดประตู่ อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี
The study of social reflection in chanting.
The people of Ban Kan Noi district Kan Noi Khaom
Khueuk Kaeo Districtb, Yasothon Province.

¹ฐิตารีย์ ยะโสธรธา
¹Thitaree Yasothara

มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี, ประเทศไทย
Kanchanaburi Rajabhat University, Thailand

¹Thitaree123@gmail.com

Received May 10, 2021; Revised July 12, 2021; Accepted August 25, 2021

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีจุดประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษารูปแบบคำประพันธ์ของบทสวดสรภัญญะของชาวบ้านแคนน้อย 2) เพื่อจำแนกประเภทของบทสวดสรภัญญะที่ปรากฏในการรับรู้ของชาวบ้านแคนน้อย และ 3) เพื่อศึกษาภาพสะท้อนสังคมที่ปรากฏในบทสวดสรภัญญะบ้านแคนน้อย ตำบลแคนน้อย อำเภอกำแพงแก้ว จังหวัดยโสธร ซึ่งสามารถรวบรวมบทสวดสรภัญญะได้ทั้งสิ้นจำนวน 62 บท

ผลสรุปวิจัยพบว่านำมาจัดจำแนกประเภทเป็น 8 กลุ่ม ดังนี้ 1) ประเพณีอีสาน พิธีกรรมและความเชื่อ 2) การบูชาพระรัตนตรัย ระลึกถึงพระคุณของครู-อาจารย์ 3) วรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน 4) การแสดงความกตัญญูทวดที่ ระลึกถึงพระคุณของบิดา และมารดา 5) เหตุการณ์และสถานการณ์สำคัญ 6) การเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระบรมราชินีนาถ 7) หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา 8) การพรรณนาธรรมชาติ และสิ่งที่อยู่รอบตัว การจัดจำแนกภาพสะท้อนของบทสวดสรภัญญะที่ปรากฏในการรับรู้ของชาวบ้านแคนน้อยผู้วิจัยพบว่าสามารถจัดจำแนกได้เป็น 4 กลุ่มดังนี้ ภาพคติความเชื่อ และขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวอีสาน ภาพความนิยมวรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน ภาพเหตุการณ์สำคัญและวิถีชีวิตของผู้คนชาวอีสาน และภาพความสัมพันธ์ของผู้คนในวัฒนธรรมอีสาน

¹ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

กล่าวโดยสรุป บทสวดสรภัญญะที่ปรากฏในการรับรู้ของชาวบ้านแคนน้อย ตำบลแคนน้อย อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร สามารถนำเสนอภาพการดำเนินชีวิตในทางที่ยึดโยงพระพุทธศาสนาเป็นสำคัญ การทำบุญเพื่อหวังผลในบั้นปลาย เป็นการวางแนวทางการดำเนินชีวิตของผู้คนผ่านตัวบทสรภัญญะที่มีการสืบสานวัฒนธรรมอันดีงามไว้ชั่วลูกหลาน กล่าวได้ว่าการสวดสรภัญญะถือได้ว่าเป็นอีกรัตนธรรมหนึ่งที่น่าเสนอภาพการดำเนินชีวิตที่สัมพันธ์กับศาสนาของชาวบ้านแคนน้อย และผู้วิจัยเชื่อมั่นว่าการสวดสรภัญญะจะยังคงเป็นวัฒนธรรมที่ดำรงอยู่คู่ชุมชนแคนน้อยตลอดไป

คำสำคัญ: ภาพสะท้อนสังคมในบทสวดสรภัญญะ บ้านแคนน้อย ตำบลแคนน้อย อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร

Abstract

This research aims to 1. To study the composer's style of chanting. 2. To classify the hymns. 3. To study the social reflection that appears in chanting of Ban Kan Noi district Kan Noi Khaom Khueuk Kaeo Districtb, Yasothon Province. Composed of 62 chapters.

The results of the research. Classify into 8 groups. Include 1. Isan Traditions, Rituals and Beliefs 2. The Gurus Remember the grace of the teacher. 3. Local Literature 4. Gratitude Remember the grace of father and mother. 5. Events and situations 6. Honor the King And the queen and queen 7. Doctrine of the Buddha 8. Natural depiction And what is around

The classification of the reflections of the hymns reflected in the awareness. of Ban Kan Noi district Kan Noi Khaom Khueuk Kaeo Districtb, Yasothon. The researchers found that they can be classified into 4 groups as follows : Apologetics And the traditions of the East. The image of popular local Isan literature. Scenes and lifestyle of the Isan people. And the relationship of people in the Isan culture.

Conclude to study the social reflection that appears in chanting of Ban Kan Noi district Kan Noi Khaom Khueuk Kaeo Districtb, Yasothon Province. The image of life in the Buddhist way of life. To make merit in the end. It is a way of life of the people through the textbook that has a good culture for generations. It can be said that the worship is another culture that presents the religious life of the Ban Khao Noi. And the researcher is convinced that the prayers will continue to be a culture that lasts forever

Keywords : Social reflection in chanting of Ban Kan Noi district Kan Noi Khaom Khueuk Kaeo Districtb, Yasothon Province.

บทนำ

ด้วยวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไป ทุกคนต่างต้องดิ้นรนต่อสู้ชีวิตเพื่อความอยู่รอด เพื่อปากท้องของตนเองและครอบครัว บางครั้งต้องเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เข้ามารุมเร้า ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรม อันมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในสังคม สถาบันทางศาสนาจึงเข้ามามีบทบาทที่สำคัญในการเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของคนในสังคม

สถาบันทางศาสนามีบทบาทที่สำคัญในการเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในสังคม นอกจากจะเป็นสถานที่ในการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาแล้ว วัดยังเป็นสถานที่ขัดเกลาจิตใจและเป็นชุมคลังทางปัญญา เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่สำคัญในการศึกษาเพื่อเป็นวิทยาทานให้กับผู้คน ในยามที่มนุษย์มีปัญหาหรืออุปสรรควัดก็เป็นอีกสถานที่ลำดับต้น ๆ ที่มนุษย์ยังคงให้ความสนใจ เป็นหนึ่งในสถานที่สำหรับการแสวงหาคำตอบและหาทางออกของปัญหาโดยผ่านการทำกิจกรรมทางศาสนา เช่น การทำสมาธิ เติบงกลม การสวดมนต์ เป็นต้น

การสวดมนต์ทางพระพุทธศาสนามีมาตั้งแต่สมัยโบราณ เพื่อเป็นการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้า ดังที่พระมหาชลทิต จันทร์หอม (2546 : 12) กล่าวว่า “...การสวดมนต์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท เบื้องต้นมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาคำสอนของพระพุทธเจ้า และเผยแผ่ไปเพื่อประโยชน์สุขแก่ชนทั้งหลาย ภายหลังพุทธปรินิพพานพระเถระทั้งหลายในลังกาได้รวบรวมพระสูตรในพระไตรปิฎกนำมาสวดเพื่อแสดงลำดับของการศึกษาตามไตรสิกขา ดังที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ในคณกัมมคัลลลนสูตร มีชื่อเรียกว่า “อนุปปพปฏิบัติ” มีการรักษาศิลเป็นลำดับต้นและวิธีการขจัดอกุศลจนบรรลุเป้าหมายของศาสนาเป็นลำดับสุดท้าย โดยรวบรวมไว้ในคัมภีร์ชื่อว่า “จตุภาณวาร” ต่อมากลายเป็นพิธีกรรมที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการป้องกันรักษาบุคคลให้พ้นจากภัยอันตรายให้ประสบความสำเร็จ ความดีงามในชีวิตตามที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตไว้ โดยคัมภีร์ อรรถกถาได้อธิบายไว้ว่า อานุภาพของมนต์เกิดจากตัวของผู้ฟังและผู้สวดเองที่ตั้งอยู่ในความเมตตา มีความเชื่อศรัทธาเชื่อมั่นใน พระรัตนตรัยเป็นเบื้องต้น แล้วยึดถือปฏิบัติด้วยความเพียรอย่างมีสติปัญญา...”การสวดมนต์ได้พัฒนาในหลากหลายรูปแบบยิ่งขึ้นโดยเฉพาะในปัจจุบันได้พัฒนาบทสวดในทำนองสรภัญญะ ซึ่งพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 ได้ให้ความหมายของสรภัญญะว่า “ สรภัญญะ (สะ-ระ-พัน-ยะ) หรือ (สอ-ระ-พัน-ยะ) น. ทำนองสำหรับสวดที่เป็นคำฉันท์ ทำนองร้องทำนองหนึ่ง เช่น สวดสรภัญญะ ทำนองสรภัญญะ” ทำนองในบทสวดสรภัญญะมีการคิดค้น พัฒนา และดัดแปลงรูปแบบบางประการเพื่อให้ไพเราะและเข้ากับยุคสมัย โดยจะแสดงออกถึงเอกลักษณ์ของบทสวดแต่ละบท ดังที่ วิณา วิสัฏฐี (2527 : 29) ได้ศึกษาเพลงพื้นบ้านอีสาน เช่น การสวดสรภัญญะ ซึ่งพระเป็นผู้สวดและเป็นครูของชาวบ้าน เมื่อเวลาผ่านไปชาวบ้านจะดัดแปลง และต่อเติมท่วงทำนองตามที่เห็นว่าไพเราะ ยังมีการประกวดกัน การดัดแปลงทำนองให้แตกต่างกันย่อมมากขึ้น ทำนองสรภัญญะแม้จะมีเนื้อความเดียวกันก็อาจมีหลายทำนองด้วยสาเหตุดังกล่าว อันเป็นลักษณะแสดงความเป็นพื้นบ้านอย่างเด่นชัด

อุดม บัวศรี (2541 : 222-238) กล่าวว่า “นอกจากนี้ยังมีการสวดแข่งขันในแต่ละตำบลอยู่มิได้ขาด ถ้ามีงานใหญ่ จะตัดจากหมู่บ้าน เป็นตำบลและชิงชนะเลิศในระดับอำเภอด้วย เนื้อหาเน้นเรื่องศาสนา ไม่นั่นเรื่องความรักหรือการเกี้ยวพาราสี ทั้งนี้เพราะการสวดกำเนิดจากทางศาสนาและผู้ฝึกสอนเป็นพระภิกษุสงฆ์จึงไม่ให้มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรัก” ด้วยเหตุนี้จึงทำให้การสวดสรภัญญะมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งไม่ได้สวดเฉพาะในพระสงฆ์ แต่หมายรวมถึงฆราวาส อุบาสก อุบาสิกา อีกทั้งยังมีการแข่งขันเพื่อประชันชั้นเชิงของบทกลอน ลีลา น้ำเสียง โดยเน้นที่เนื้อหาทางศาสนาเป็นหลัก การปลูกจิตสำนึกของคนในสังคมให้หันมาอนุรักษ์และสืบทอดการสวดสรภัญญะได้ การประกวดยังทำให้รูปแบบ วิธีการร้องและกลวิธีในการแต่ง มีการพัฒนายิ่งขึ้น แต่ยังคงคำสอนและคติเตือนใจที่เต็มเปี่ยมไปด้วยคุณธรรมจริยธรรม มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นการปลูกฝังคุณค่าของการสวดสรภัญญะให้คงอยู่ต่อไป ดังที่ แก้วตา จันทนาสุรณ (2545 : 57-58) กล่าวว่า การประกวดการขับร้องสรภัญญะเป็นอุปายในการสืบทอดสรภัญญะให้คงอยู่ แต่ในขณะเดียวกันก็มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านเนื้อหาและการสื่อความหมาย อย่างไรก็ตามบทบาทที่คงอยู่ของสรภัญญ์ก็คือการสื่อความหมายที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมหรือแบบแผนการดำเนินชีวิตที่เหมาะสม ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นภูมิปัญญาในการปลูกฝังค่านิยมอันดีงามรวมทั้งถ่ายทอดปทัสถานทางสังคมจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง

โดยเฉพาะทางภาคอีสานที่อุบาสก อุบาสิกามีการประกวดแข่งขันสวดสรภัญญะกันอย่างต่อเนื่อง โดยนิยมสวดในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ดังที่ นุ่ม เย็นใจ (2549) ได้กล่าวถึงสรภัญญะว่า “...สรภัญญะเป็นการสวดประเภทหนึ่งที่อุบาสกอุบาสิกาในภาคอีสานนิยมสวดกันในวันอุโบสถศีล หรือในบางครั้งก็นำมาประกวดกันว่าคณะสรภัญญะบ้านใดจะสวดได้ไพเราะมากกว่ากันและบทสวดมีความคมคายมากกว่ากัน การสวดสรภัญญะนี้ชาวอีสานนิยมเรียกว่า “ฮ้องสรภัญญะ” ...”บ้านแคนน้อย ตำบลแคนน้อย อำเภอดำรงวิทยารุข จังหวัดยโสธร เป็นหมู่บ้านหนึ่งที่ยังคงอนุรักษ์ และสืบทอดการสวดสรภัญญะไว้ให้คงอยู่กับชุมชนโดยคณะสรภัญญะบ้านแคนน้อยยังคงเข้าร่วมการประกวดสรภัญญะมิได้ขาด คณะสรภัญญะบ้านแคนน้อยเป็นขวัญใจของชาวบ้านแคนน้อยทุกคน โดยมีจุดเด่นที่ลีลา น้ำเสียง และบทสวดที่ไพเราะ ซึ่งการสวดสรภัญญะของชาวบ้านแคนน้อยจะมีขึ้นในงานบุญ วันอุโบสถศีล(วันพระ) วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและบทสวดของแต่ละงานจะมีความแตกต่างกันออกไป

นอกจากนั้นการสวดสรภัญญะยังมีคุณค่าอีกมากมายดังที่ ประสงค์ โสมรัตนานนท์ (2546 : 24-25) คุณค่าเพลงสรภัญญ์ ด้านภาษาจะมีความงามของการใช้ฉันทลักษณ์ การใช้คำวรรณกรรม และทำนองที่ไพเราะของแต่ละชาติพันธุ์ ด้านสังคมสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนในสังคม ด้านจริยธรรม มุ่งสอนให้เป็นคนดี มีปัญญา และมีความสุข ดังนั้นการยกระดับจิตใจของคนในสังคมผ่านเรื่องราวที่ปรากฏในบทสวดสรภัญญะ การสวดสรภัญญะจึงเป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะช่วยปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และนำเนื้อหาของบทสวดสรภัญญะไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

จากเหตุผลข้างต้นจะเห็นได้ว่าการสวดสรภัญญะมีส่วนในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาและยังเป็นการนำเสนอภาพสะท้อน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่สัมพันธ์กับศาสนา ขนบธรรมเนียม ประเพณี วรรณกรรม และค่านิยมของคนในสังคมผ่านบทสวดสรภัญญะ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาความเป็นมาและภาพสะท้อนทางสังคมที่ปรากฏในบทสวดสรภัญญะ เพื่อเป็นการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมอันดีงามของบรรพบุรุษ อันแสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาอันชาญฉลาดในการถ่ายทอดสู่คนรุ่นหลัง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบคำประพันธ์ของบทสวดสรภัญญะ ของชาวบ้านแคนน้อย ตำบลแคนน้อย อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร
2. เพื่อจำแนกประเภทของบทสวดสรภัญญะที่ปรากฏในการรับรู้ของชาวบ้านแคนน้อย ตำบลแคนน้อย อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร
3. เพื่อศึกษาภาพสะท้อนสังคมที่ปรากฏในบทสวดสรภัญญะบ้านแคนน้อย ตำบลแคนน้อย อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาตามขั้นตอนต่าง ๆ โดยรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูล ดังนี้

1. ขั้นรวบรวมข้อมูล

1.1 ข้อมูลลายลักษณ์ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเอกสารที่บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรจากแหล่งข้อมูล ดังนี้

- 1.1.1 วัดบ้านแคนน้อย ตำบลแคนน้อย อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร
- 1.1.2 ที่ว่าการอำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร
- 1.1.3 สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
- 1.1.4 สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดยโสธร
- 1.1.5 สำนักงานวัฒนธรรม อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร
- 1.1.6 ศูนย์แสดงสินค้า OTOP จังหวัดยโสธร
- 1.1.7 วิทยาลัยชุมชน จังหวัดยโสธร

1.2 ลงพื้นที่ภาคสนาม ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์วิทยากรและผู้นำชุมชนในหมู่บ้านแคนน้อย ตำบลแคนน้อย อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร นักปราชญ์ในชุมชน

2. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูล บทสวดสรภัญญะบ้านแคนน้อย ตำบลแคนน้อย อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร ที่ได้รวบรวมมาจำนวน 62 บท โดยวิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคม ซึ่งผู้วิจัยจะได้กล่าวไว้ในบทต่อไป

3. ชี้นำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยได้ศึกษาบทสวดสรภัญญะโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางคติชนวิทยาในการวิเคราะห์และจะได้นำเสนอผลการวิเคราะห์พรรณนาวิเคราะห์ (Description Analysis)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาภาพสะท้อนในบทสวดสรภัญญะที่ปรากฏในการรับรู้ของชาวบ้าน แคนน้อย ตำบลแคนน้อย อำเภอคำเชื้อนแก้ว จังหวัดยโสธร ในครั้งนี้ผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมาย 1) เพื่อศึกษารูปแบบคำประพันธ์ของบทสวดสรภัญญะของชาวบ้านแคนน้อย 2) เพื่อจำแนกประเภทของบทสวดสรภัญญะที่ปรากฏในการรับรู้ของชาวบ้านแคนน้อย และ 3) เพื่อศึกษาภาพสะท้อนสังคมที่ปรากฏในบทสวดสรภัญญะบ้านแคนน้อย ตำบลแคนน้อย อำเภอคำเชื้อนแก้ว จังหวัดยโสธร การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยทางคติชนวิทยา ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยทางคติชนวิทยา และการศึกษาวรรณกรรม มาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ภาคสนาม โดยเก็บข้อมูลบทสวดสรภัญญะในพื้นที่ ชาวบ้านแคนน้อย ตำบลแคนน้อย อำเภอคำเชื้อนแก้ว จังหวัดยโสธร

1. ด้านรูปแบบคำประพันธ์ของบทสวดสรภัญญะชาวบ้านแคนน้อย ตำบลแคนน้อย อำเภอคำเชื้อนแก้ว จังหวัดยโสธร

ผลการวิจัยพบว่า สรภัญญะในการรับรู้ของชาวบ้านแคนน้อย ตำบลแคนน้อย อำเภอคำเชื้อนแก้ว จังหวัดยโสธร ที่ใช้สวดและถ่ายทอดให้คนในชุมชนไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 62 บท ปรากฏฉันทลักษณ์ที่นิยมใช้แต่งบทสวดสรภัญญะ คือ กาพย์ยานี เนื่องจากใส่ทำนองและร้องได้โดยง่ายและสะดวกเนื่องจากไม่นิยมครุ ลหุ ซึ่งมีฉันทลักษณ์คล้ายกันกับวิธีการแต่งกาพย์กลอนของชาวอีสาน

จากการศึกษาบทสวดสรภัญญะในการรับรู้ของชาวบ้านแคนน้อย ตำบลแคนน้อย อำเภอคำเชื้อนแก้ว จังหวัดยโสธร ยังปรากฏบทสวดสรภัญญะที่ไม่มีฉันทลักษณ์บังคับที่แน่นอน ซึ่งเกิดจากการสัมผัส(ก่าย)ที่ไม่คงที่ และอีกประการจำนวนคำในแต่ละวรรคที่บังคับมีไม่แน่นอน ปรากฏบทสวดสรภัญญะ ที่มีฉันทลักษณ์ที่ไม่แน่นอน จำนวน 7 บท ได้แก่ กลอนคำลา กลอนพระคุณของแม่ กลอนกตัญญูกตเวที กลอนอุบล 200 ปี กลอนสรภัญญ์ชมอุทยาน กลอนจันทร์เพ็ญ กลอนก่องข้าวน้อยฆ่าแม่

2. ด้านการจัดจำแนกประเภทของบทสวดสรภัญญะที่ปรากฏในการรับรู้ของชาวบ้านแคนน้อย ตำบลแคนน้อย อำเภอคำเชื้อนแก้ว จังหวัดยโสธร

ผลการวิจัยพบว่า จากการที่ผู้วิจัยได้ไปรวบรวมบทสวดสรภัญญะที่ปรากฏในการรับรู้ของชาวบ้านแคนน้อย สามารถรวบรวมได้ทั้งสิ้นทั้งสิ้น 62 บท และสามารถจัดจำแนกประเภทบทสวดสรภัญญะที่ปรากฏในการรับรู้ของชาวบ้านแคนน้อย 8 กลุ่ม ดังนี้ 1) ประเพณี พิธีกรรม และความเชื่ออีสาน 2) การบูชาพระรัตนตรัย ระลึกถึงพระคุณของครู-อาจารย์ 3) วรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน 4) การแสดงความกตัญญูกตเวที ระลึกถึงพระคุณของบิดา และมารดา 5) เหตุการณ์และสถานการณ์สำคัญ 6) การเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระและ

พระบรมราชินีนาถ 7) หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา 8) การพรรณนาธรรมชาติ และสิ่งที่อยู่รอบตัว ดังจะได้กล่าวต่อไป

บทสวดสรภัญญะที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อของชาวอีสาน ผู้วิจัยพบว่า บทสวดสรภัญญะที่มีเนื้อหาในกลุ่มนี้ได้ปรากฏ 19 บท อันได้แก่ กลอนดอกคูณเสียงแคน กลอนบั้งไฟโสธร กลอนทอดเทียนกลางพรรษา กลอนลาออกพรรษา กลอนกฐินสามัคคี กลอนกฐินกรุงเทพฯ กลอนบุญพระเวส (บุญมหาชาติ) กลอนประเพณีสิบสองเดือน กลอนสงกรานต์บ้านเฮา กลอนสรภัญญ์วันสงกรานต์ กลอนบวชชีพรหมณ์ กลอนสวดไว้อาลัยหน้าศพ 1 กลอนสวดไว้อาลัยหน้าศพ 2 กลอนถวายตันเทียน กลอนบวชเณรภาคฤดูร้อน กลอนการทำบุญสร้างโบสถ์สร้างศาลา กลอนพระแม่โพสพ กลอนบุญประดับดิน บุญข้าวสาก บทสวดสรภัญญะที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการบูชาพระรัตนตรัย ระลึกถึงพระคุณของครู-อาจารย์ ผู้วิจัยพบว่า บทสวดสรภัญญะที่มีเนื้อหาในกลุ่มนี้ได้ปรากฏ 11 บท อันได้แก่ กลอนมาลาบูชาคุณ กลอนขมนมเทวดา กลอนเตรียมตัว กลอนมาลาดอกไม้หอม กลอนคำลา กลอนบูชาดอกไม้ กลอนคำบูชาพระรัตนตรัย (อีกสำนวนหนึ่ง) กลอนลา กลอนถามข่าวบ้าน กลอนขออำนาจและอวยพร กลอนบูชาพระรัตนตรัย

บทสวดสรภัญญะที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับวรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน ผู้วิจัยพบว่า บทสวดสรภัญญะที่มีเนื้อหาในกลุ่มนี้ได้ปรากฏ 10 บท อันได้แก่ กลอนก่องข้าวน้อยฆ่าแม่ กลอนเชิญเวสสันดร กลอนเชิญพระเวส กับมัทรีกลับนคร กลอนเชิญพระเวสเข้าเมือง กลอนมัทรี กลอนพิมพ์าใหญ่ กลอนนางพิมพ์าโคก กลอนลีลาวดี กลอนนิทานผมหอม กลอนนางปฐาจารย์

บทสวดสรภัญญะที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการแสดงความกตัญญูกตเวที ระลึกถึงพระคุณของบิดาและมารดา ผู้วิจัยพบว่า บทสวดสรภัญญะที่มีเนื้อหาในกลุ่มนี้ได้ปรากฏ 6 บท อันได้แก่ กลอนพระคุณพ่อ กลอนพระคุณของแม่ กลอนบูชาพระคุณแม่ กลอนพรรณนาพระคุณแม่ กลอนไหว้คุณบิดา มารดา กลอนกตัญญูกตเวที

บทสวดสรภัญญะที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเหตุการณ์และสถานการณ์สำคัญ ผู้วิจัยพบว่า บทสวดสรภัญญะที่มีเนื้อหาในกลุ่มนี้ได้ปรากฏ 6 บท อันได้แก่ กลอนอุบล 200 ปี กลอนอาลัยสมเด็จพระเจ้ากลอนแคนน้อย กลอนยาเสพติด กลอนตชด. กลอนอาณิสสรสร้างถนน

บทสวดสรภัญญะที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระบรมราชินีนาถ ผู้วิจัยพบว่า บทสวดสรภัญญะที่มีเนื้อหาในกลุ่มนี้ได้ปรากฏ 5 บท ได้แก่ กลอนสดุดีมหาราชา กลอนแม่หลวงของปวงไทย กลอนแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง กลอนอีสานเขียว 1 กลอนอีสานเขียว

บทสวดสรภัญญะที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยพบว่า บทสวดสรภัญญะที่มีเนื้อหาในกลุ่มนี้ได้ปรากฏ 4 บท อันได้แก่ กลอนสรภัญญ์หอมศีล กลอนศีลอุโบสถ กลอนศีลข้อห้างดเหล้าเข้าพรรษา กลอนพุทธองค์

บทสวดสรภัญญะที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการพรรณนาธรรมชาติ และสิ่งที่อยู่รอบตัว ผู้วิจัยพบว่า บทสวดสรภัญญะที่มีเนื้อหาในกลุ่มนี้ได้ปรากฏ 2 บท อันได้แก่ กลอนสรภัญญ์ชมอุทยาน กลอนจันทร์เพ็ญ

3. ด้านการวิเคราะห์ภาพสะท้อนของคนอีสานที่ปรากฏในบทสวดสรภัญญะบ้าน แคนน้อย ตำบลแคนน้อย อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร

ผลการวิจัยพบว่า จากการที่ผู้วิจัยได้ไปรวบรวมบทสวดสรภัญญะที่ปรากฏในการรับรู้ของชาวบ้านแคนน้อย ตำบลแคนน้อย อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร ซึ่งผู้วิจัยสามารถรวบรวมได้จากวิทยากรที่เป็นปราชญ์ชาวบ้าน มีอายุตั้งแต่ 35 ปีขึ้นไปจำนวน 5 คน ซึ่งผู้วิจัยรวบรวมบทสวดสรภัญญะที่ปรากฏในการรับรู้ของชาวบ้านแคนน้อย ตำบลแคนน้อย อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธรได้ทั้งสิ้น 62 บทนั้น จะเห็นได้ว่าบทสวดสรภัญญะดังกล่าว นำเสนอภาพของผู้นับถือศาสนาอิสลามที่สามารถจัดกลุ่มได้ 4 กลุ่ม คือ

- 1 ภาพสะท้อนคติความเชื่อ และขนบธรรมเนียมประเพณี
- 2 ภาพสะท้อนความนิยมวรรณกรรมในท้องถิ่น
- 3 ภาพสะท้อนเหตุการณ์สำคัญและวิถีชีวิตของชาวอีสาน
- 4 ภาพสะท้อนความสัมพันธ์ของผู้คนในวัฒนธรรมอีสาน

1. ภาพสะท้อนคติความเชื่อ และขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวอีสาน

ผู้คนชาวอีสานยังคงถือปฏิบัติสืบต่อกันเรื่อยมามิได้ขาด และยังยึดถือเป็นกฎเกณฑ์ที่ชุมชนวางรากฐานยังรากลึก เพื่อสืบทอดสู่ชนคนรุ่นหลัง ซึ่งได้นำเสนอภาพความศรัทธาอย่างแรงกล้าต่อพระพุทธศาสนา ประเพณีส่วนใหญ่จะเกิดจาก ความเชื่อ ค่านิยม และสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพของคนในท้องถิ่น และอิทธิพลของศาสนาที่มีต่อคนในท้องถิ่น

1.1 ภาพสะท้อนความเชื่อของชาวบ้านที่มีต่ออานิสงส์ของการทำบุญ ความเชื่อของผู้คนที่มีต่ออานิสงส์ของการทำบุญ ได้นำเสนอภาพความเชื่อเรื่องของการทำบุญว่าอานิสงส์ของความดีจากการทำบุญจะเปลี่ยนเรื่องร้ายให้กลายเป็นดี และจะนำพาเราขึ้นสวรรค์ แสดงให้เห็นถึงพลังอานิสงส์ของการทำบุญจะหนุนนำให้ผู้คนขึ้นสู่สวรรค์อันเป็นภพภูมิที่ทุกคนปรารถนาจะไปถึงในบั้นปลายของชีวิต ลักษณะดังกล่าวได้แสดงให้เห็นถึงความเชื่อ ความศรัทธาที่มีต่อขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวอีสาน

1.2 ภาพสะท้อนของประชาชนที่มีต่อการทำบุญตามประเพณีสิบสองเดือน การทำบุญประเพณีสิบสองเดือน ได้นำเสนอภาพความเชื่อ และความศรัทธาตามวัฒนธรรมอีสานที่ได้รับการสืบทอดมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ และยังคงรักษาความเชื่อและความศรัทธาดังกล่าวไว้ แสดงให้เห็นถึงการรักษาวัฒนธรรมอันดีงามตามประเพณีอีสานฮีต 12 คอง 14 ที่ยังคงยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมา ลักษณะดังกล่าวได้แสดงถึงความเชื่อ และความศรัทธาที่มีต่อขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวอีสานตามวัฒนธรรมอันดีงามที่ผู้คนชาวอีสานยังคงยึดถือสืบต่อกันมา

ด้านภาพสะท้อนความเชื่อ และขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวอีสาน ผู้วิจัยพบว่า บทสวดสรภัญญะในกลุ่มนี้ได้นำเสนอให้เห็นภาพความเชื่อ และขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวอีสานใน 2 ลักษณะ ได้แก่ ภาพสะท้อนความเชื่อของผู้คนที่มีต่ออานิสงส์ของการทำบุญ และภาพสะท้อนของประชาชนที่มีต่อการทำบุญตามประเพณีสิบสองเดือน จากลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าความเชื่อ และขนบธรรมเนียมประเพณีชาวอีสานเป็นสิ่งที่ยึดโยงกับวิถีการดำเนินชีวิต ตลอดจน

ความศรัทธาในอานิสงส์ของการทำบุญ ดังจะเห็นในบทสวดสรภัญญะที่ได้นำเสนอภาพความศรัทธาตามวัฒนธรรมอีสานที่ได้รับการสืบทอดมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ

2. ภาพความนิยมวรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน

ความนิยมวรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน ได้นำเสนอภาพความนิยมของผู้คนชาวอีสานในวรรณกรรมท้องถิ่นอีสานที่แฝงคติธรรม และมีเนื้อหาเกี่ยวกับบาปบุญ คุณโทษ แสดงให้เห็นถึงคติธรรม และแง่คิดสอนใจที่แฝงไว้ในวรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน ทั้งเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาสนา และบาปบุญ คุณโทษ ซึ่งแต่ละเรื่องก็จะแตกต่างกันออกไปทั้งเรื่องตลกขบขัน เรื่องเกี่ยวกับชาดก ศาสนา เป็นต้น

ด้านภาพสะท้อนความนิยมวรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน ผู้วิจัยพบว่า บทสวดสรภัญญะในกลุ่มนี้ได้นำเสนอให้เห็นภาพของความนิยมวรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน จากลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า สังคมชาวอีสานมีความนิยมในวรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน ซึ่งเป็นสายใยเชื่อมโยงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของผู้คนที่แฝงคติสอนใจในเอาไว้อย่างลึกซึ้ง ดังจะเห็นในบทสวดสรภัญญะที่ได้นำเสนอภาพสะท้อนความนิยมของผู้คนชาวอีสานในวรรณกรรมท้องถิ่นอีสานที่แฝงคติธรรม และมีเนื้อหาเกี่ยวกับบาปบุญ คุณโทษ เพื่อให้ผู้คนได้ตระหนักรู้ และยังคิดต่อการกระทำของตน

3. ภาพสะท้อนเหตุการณ์สำคัญและวิถีชีวิตของผู้คนชาวอีสาน

บทสวดสรภัญญะบันทึกเหตุการณ์สำคัญ ๆ เพื่อถ่ายทอดให้กับคนรุ่นหลังได้ทราบถึงความเคลื่อนไหว ตลอดจนเหตุการณ์สำคัญในอดีต เหตุการณ์สำคัญของผู้คนชาวบ้านแคนน้อย ถูกนำเสนอภาพความสัมพันธ์กันระหว่างวิถีการดำเนินชีวิต กับเหตุการณ์ที่ในช่วงขณะนั้น ที่แฝงนัยต่าง ๆ มากมาย บทสวดสรภัญญะนอกจากจะให้คติธรรม และหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาแล้วยังสะท้อนภาพภายในเหตุการณ์ของผู้คนชาวบ้านแคนน้อย ที่ได้รับการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ส่วนวิถีชีวิตของผู้คนชาวอีสาน ถูกนำเสนอภาพความสัมพันธ์กันระหว่างวิถีการดำเนินชีวิต กับหลักธรรม คำสอนทางพระพุทธศาสนาที่แฝงนัยต่าง ๆ มากมาย ผู้คนชาวอีสานมีวัฒนธรรม ประเพณีเฉพาะตน มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย ท่ามกลางความแร้นแค้น ชาวอีสานมีการใช้ชีวิต และมีความเป็นอยู่อย่างไร การสร้างศิลปะ วัฒนธรรมขึ้นมามีผลต่อวิถีการดำเนินชีวิตเช่นกัน

3.1 ภาพสะท้อนเหตุการณ์สำคัญของการก่อตั้งเมืองอุบลราชธานี ภาพของเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ ในบทสวดสรภัญญะมีบทบาทสำคัญในการนำเสนอภาพสะท้อนบันทึกเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ สะท้อนถึงเหตุการณ์สำคัญ ในการตั้งเมืองอุบลราชธานี ก่อนที่จะมีมาถึง 200 ปี ได้ในวันนี้เกิดจากการตั้งบ้านเมืองของพระปฐมราชวงศา และเป็นการเล่าถึงเหตุการณ์เกี่ยวกับจังหวัดอุบลราชธานี

3.2 ภาพสะท้อนของประชาชนที่มีต่อการรณรงค์ป้องกันยาเสพติด และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ภาพของประชาชนที่มีต่อการรณรงค์ป้องกันยาเสพติด และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ได้นำเสนอภาพของผู้คนชาวอีสานที่มีต่อการเฝ้าระวัง รณรงค์ป้องกันปัญหาเสพติดโดยไม่ให้มียาเสพติดในหมู่บ้าน แสดงให้เห็นถึงการเฝ้าระวังที่เข้มแข็งของชาวบ้านเพื่อไม่ให้สิ่งเสพติดเหล่านั้นเข้าสู่ชุมชน ลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิต และความสามัคคีของผู้คนในชุมชนที่มีต่อการ

รณรงค์ป้องกันยาเสพติดและเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ ซึ่งสะท้อนความเป็นปึกแผ่นของผู้คนที่ร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการเฝ้าระวังปัญหา ยาเสพติดนั้นด้วย

ด้านภาพสะท้อนเหตุการณ์สำคัญและวิถีชีวิตของผู้คนชาวอีสาน ผู้วิจัยพบว่า บทสวดสรภัญญะในกลุ่มนี้ได้นำเสนอให้เห็นภาพของวิถีชีวิตในลักษณะ ภาพสะท้อนของประชาชนที่มีต่อการรณรงค์ป้องกันยาเสพติด และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ จากลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าสังคมชาวอีสานเป็นสังคมที่มีวิถีการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับพระพุทธศาสนา ปฏิบัติตามศีลข้อ 5 ดังจะเห็นในบทสวดสรภัญญะที่ได้นำเสนอภาพแทนการเฝ้าระวังที่เข้มแข็งของชาวบ้านเพื่อไม่ให้สิ่งเสพติดเหล่านั้นเข้าสู่ชุมชน ลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิต และความสามัคคีของผู้คนในชุมชนที่มีต่อการรณรงค์ป้องกันยาเสพติดและเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ ซึ่งสะท้อนความเป็นปึกแผ่นของผู้คนที่ร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการเฝ้าระวังปัญหายาเสพติดนั้นด้วย

4. ภาพความสัมพันธ์ของผู้คนในวัฒนธรรมอีสาน

ชาวอีสานอยู่ร่วมกันเป็นสังคมแบบเครือญาติ ต่างพึ่งพาอาศัยกัน ความสัมพันธ์ของผู้คนนี้เองได้ถูกนำเสนอภาพความรัก ความสามัคคี ตลอดจนผูกพันกันระหว่างคนในสังคม ซึ่งนำเสนอภาพความกลมเกลียวกันเป็นหนึ่งเดียวที่สังคมชาวอีสานยึดถือเป็นวิถีวัฒนธรรม

4.1 ภาพสะท้อนความรักของพ่อแม่ที่มีต่อลูก ความรัก ความผูกพันของพ่อแม่ที่มีต่อลูกในบทสวดสรภัญญะ ได้นำเสนอภาพความผูกพัน และความรักของพ่อแม่ที่มีต่อลูก ที่คอยเลี้ยงดูเอาใจใส่ลูกจนเติบโต แสดงให้เห็นถึงการที่พ่อแม่เอาใจใส่ ดูแลเลี้ยงดูลูกด้วยความรัก ในยามที่ลูกเจ็บป่วยพ่อแม่ก็คอยเฝ้าดูแลรักษา แสดงให้เห็นว่าพ่อแม่นอกจากจะดูแลลูกให้อิ่มท้องแล้ว ยังคอยเฝ้าดูแลในยามที่ลูกเจ็บป่วย ลักษณะดังกล่าวได้แสดงให้เห็นว่าความรักของพ่อแม่ที่มีต่อลูกนั้นมีมากมายเกินกว่าจะพรรณนาเปรียบเทียบ ท่านทั้งสองได้เฝ้าอบรมเลี้ยงดูตลอดจนให้วิชาความรู้จนสามารถทำให้ลูกประสบความสำเร็จ

4.2 ภาพสะท้อนประชาชนที่มีต่อพระสงฆ์ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนชาวอีสานที่มีต่อพระภิกษุสงฆ์ในบทสวดสรภัญญะ ได้นำเสนอภาพความเลื่อมใสศรัทธาในพระภิกษุสงฆ์ แสดงให้เห็นถึงความเลื่อมใสศรัทธาของผู้คนที่มีต่อพระภิกษุสงฆ์ โดยยกย่องพระภิกษุสงฆ์ว่าเป็นที่ควรแก่เคารพบูชาเป็นผู้ดำรงพระธรรมวินัยและผู้ทรงศีล ลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความศรัทธาที่มีต่อพระสงฆ์อันเป็นการเชื่อมโยงต่อการเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาอีกด้วย

4.3 ภาพสะท้อนของประชาชนที่มีต่อพระมหากษัตริย์ ความสัมพันธ์ของผู้คนชาวอีสานที่มีต่อพระมหากษัตริย์ในบทสวดสรภัญญะ ได้นำเสนอภาพการยกย่องสวดติพระคุณที่ยิ่งใหญ่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชที่มีต่อผู้คนชาวอีสาน แสดงให้เห็นถึงความจงรักภักดีที่ผู้คนชาวอีสานมีต่อพระมหากษัตริย์ ต่างน้อมกราบไหว้บูชารำลึกถึงพระคุณของพระองค์ท่าน ลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการแสดงออกของประชาชนที่สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

4.4 ภาพสะท้อนของประชาชนที่มีต่อผู้นำชุมชนและผู้ปกครองบ้านเมือง ความสัมพันธ์ของประชาชนที่มีต่อผู้นำชุมชนและผู้ปกครองบ้านเมือง ได้นำเสนอภาพความรัก ความหวังใยที่ประชาชนมีต่อดำรงตระเวนชายแดนที่เฝ้าระวัง และป้องกันภัยให้กับประชาชน พร้อมทั้งได้ช่วย

พรและเผื่อภาวนาให้ทุกคนปลอดภัย นั้นแสดงให้เห็นถึงความรัก ความห่วงใยของประชาชนที่มีต่อผู้ปฏิบัติหน้าที่เพื่อประเทศชาติ ลักษณะดังกล่าวได้แสดงให้เห็นถึงการสวดต่อความเสียสละตลอดจนเผื่อวยพรและส่งกำลังใจให้ผู้ปฏิบัติหน้าที่เหล่านั้น นอกจากนั้นความสัมพันธ์ของประชาชนที่มีต่อผู้นำชุมชน ได้นำเสนอภาพการยกย่องสวดต่อความเสียสละของผู้นำชุมชนที่ได้ทำคุณประโยชน์แก่ส่วนรวม ถึงแม้จะเกษียณอายุแล้วก็ตาม แต่คุณงามความดีที่ได้ทำยังคงอยู่คู่ชุมชน แสดงให้เห็นถึงการยกย่องในเกียรติยศ ความดี และความเสียสละของผู้นำชุมชนที่ได้สร้างไว้ให้กับส่วนรวมจนเป็นที่ประจักษ์ และสร้างบารมีไว้มากมายต่อประชาชน ลักษณะดังกล่าวได้แสดงถึงความรักที่ประชาชนมีต่อผู้นำชุมชน อันสะท้อนให้เห็นถึงการยกย่องในความดีที่ผู้นำชุมชนได้สร้างไว้เพื่อส่วนรวม

ด้านภาพสะท้อนความสัมพันธ์ของผู้คนในวัฒนธรรมอีสาน ผู้วิจัยพบว่า บทสวดสรวงภุมมะในกลุ่มนี้นำเสนอให้เห็นภาพของความสัมพันธ์ใน 4 ลักษณะ อันได้แก่ ภาพสะท้อนความรักของพ่อแม่ที่มีต่อลูก ภาพสะท้อนประชาชนที่มีต่อพระภิกษุสงฆ์ ภาพสะท้อนของประชาชนที่มีต่อพระมหากษัตริย์ และภาพสะท้อนของประชาชนที่มีต่อผู้นำชุมชนและผู้ปกครองบ้านเมือง จากลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าสังคมชาวอีสานเป็นสังคมที่ปลูกฝังให้คนอีสานเป็นคนเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่มีความกตัญญูรู้คุณคนและสิ่งที่สำคัญคือการปลูกฝังให้เป็นคนรู้จักอ่อนน้อมถ่อมตน ดังจะเห็นในบทสวดสรวงภุมมะที่ได้นำเสนอภาพสะท้อนความกตัญญูที่มีต่อพ่อแม่ ความเลื่อมใสศรัทธาที่มีต่อพระภิกษุสงฆ์ ความจงรักภักดีที่มีต่อพระมหากษัตริย์ และการยกย่อง สวดต่อความเสียสละของผู้ปกครองบ้านเมือง ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่สื่อถึงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และความกลมเกลียวของผู้คนชาวอีสาน

อภิปรายผล

จากการศึกษาบทสวดสรวงภุมมะที่ปรากฏในการรับรู้ของชาวบ้านแคนน้อย ตำบลแคนน้อย อำเภอดำรงวิทยารุจิรา จังหวัดร้อยเอ็ด เห็นได้ว่าการสวดสรวงภุมมะมีมาตั้งแต่สมัยโบราณ และเป็นที่ยอมรับสวดกันในวันเข้าพรรษาโดยมีการทอดถวายต้นเทียนของแต่ละหมู่บ้าน การสวดสรวงภุมมะก็จะเป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่แต่ละหมู่บ้านเตรียมไว้เพื่อสวดแข่งขันกัน

จากการได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลในพื้นที่ บ้านแคนน้อย ตำบลแคนน้อย อำเภอดำรงวิทยารุจิรา จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่จะให้ข้อมูลเป็นภาษาอีสาน ซึ่งจะต้องแปลจากภาษาอีสาน เป็นภาษาไทย และยังสามารถเล่าประวัติ ความเป็นมาของการสวดสรวงภุมมะซึ่งบางครั้ง ผู้ให้ข้อมูลให้สัมภาษณ์ออกนอกประเด็น เกินขอบเขตของข้อมูลที่ต้องการจึงจำเป็นต้องเครื่องบันทึกเสียงระหว่างการสัมภาษณ์ แล้วถอดความเฉพาะประเด็นที่ต้องการ

จากการศึกษาวิเคราะห์พบว่า บทสวดสรวงภุมมะที่ปรากฏในการรับรู้ของชาวบ้านแคนน้อย นำเสนอภาพความสัมพันธ์ของผู้คนชาวอีสานกับศาสนา และความสัมพันธ์ระหว่างชนบทร่วมประเพณีกับวิถีการดำเนินชีวิต ซึ่งนำเสนอให้เห็นภาพของผู้คนชาวอีสานที่สัมพันธ์กับชนบทร่วมประเพณี และวัฒนธรรมที่ดำรง ทั้งนี้มีเนื้อหาที่สอดคล้องและสัมพันธ์กับคตินิยม ความเชื่อทาง

ศาสนา ใช้สำนวนสุภาพเรียบร้อย เน้นการคุณธรรม อบรมจริยธรรมกับผู้คนเป็นหลัก มีเนื้อหาหลากหลายไม่เคร่งครัด เช่น เรื่องของบาปบุญ คุณโทษ วรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของรุจิรา วงศ์แก้ว (2533 : 26-27) ที่ได้ศึกษาองค์ประกอบของการร้องสรภัญญ์ : ศึกษากรณีอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม มีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของการร้องสรภัญญ์ และวิเคราะห์องค์ประกอบของการร้องสรภัญญ์ ในอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม กล่าวถึงลักษณะของสรภัญญ์ของชาวบ้านอีสานว่า “มีลักษณะผสมผสานระหว่างบทสวดและเพลงพื้นบ้าน คือเป็นบทเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับศาสนา ถ้อยคำสำนวนที่ใช้สุภาพเรียบร้อย เนื้อหาจะอบรมจริยธรรมแก่ชาวบ้านเป็นข้อใหญ่ ทำนองของสรภัญญ์เป็นทำนองสวด มีการนำทำนองเพลงไทยเดิม เพลงพื้นบ้านแม้กระทั่งเพลงลูกทุ่งมาปะปนกัน มีเนื้อหาหลากหลายไม่เคร่งครัด เช่นเรื่องเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้าน ชาดก คติธรรมต่าง ๆ หรือเรื่องราวที่อยู่ในความนิยมของชาวบ้านมาแต่งเป็นเนื้อร้องสรภัญญ์ สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของสรภัญญ์กับศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี และสังคมของชาวบ้านได้เป็นอย่างดี ชาวบ้านที่ร่วมร้องและฟังสรภัญญ์ จึงได้ทั้งความรู้ ความสนุกสนาน และแนวปฏิบัติอันดีงาม ถือเป็นความบันเทิงอีกลักษณะหนึ่ง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของวีณา วิสเพ็ญ (2527 : 29) ที่ได้ศึกษาเพลงพื้นบ้านอีสาน เช่น การสวดสรภัญญ์ ซึ่งพระเป็นผู้สวดและเป็นครูของชาวบ้าน เมื่อเวลาผ่านไปชาวบ้านจะดัดแปลง และต่อเติมท่วงทำนองตามที่เห็นว่าไพเราะ ยิ่งมีการประกวดกัน การดัดแปลงทำนองให้แตกต่างกันย่อมมากขึ้น ทำนองสรภัญญ์แม้จะมีเนื้อความเดียวกันก็อาจมีหลายทำนองด้วยสาเหตุดังกล่าว อันเป็นลักษณะแสดงความเป็นพื้นบ้านอย่างเด่นชัด แต่จะมีความแตกต่างกันที่เนื้อหาในบทสวดสรภัญญ์ที่ปรากฏในการรับรู้ของชาวบ้านแคนน้อยนั้น บทสวดบางบทอ้างอิงถึงเหตุการณ์และสถานการณ์ที่สำคัญของชุมชนและประเทศชาติ

บทสวดสรภัญญ์ที่ปรากฏในการรับรู้ของชาวบ้านแคนน้อย ตำบลแคนน้อย อำเภอคำชะโนด จังหวัดยโสธร สามารถนำเสนอภาพสะท้อนการดำเนินชีวิตในทางที่ถูกยึดพระพุทธศาสนาเป็นหลัก การทำบุญเพื่อหวังผลในบั้นปลาย เป็นการวางแผนทางการดำเนินชีวิตของผู้คนผ่านตัวบทสรภัญญ์ที่มีการสืบสานวัฒนธรรมอันดีงามไว้ชั่วลูกหลาน

กล่าวได้ว่าการสวดสรภัญญ์ถือได้ว่าเป็นอีกรัตนวัฒนธรรมหนึ่งที่นำเสนอภาพสะท้อนการดำเนินชีวิตที่สัมพันธ์กับศาสนาของชาวบ้านแคนน้อย และผู้วิจัยเชื่อมั่นว่าการสวดสรภัญญ์จะยังคงเป็นวัฒนธรรมที่ดำรงอยู่คู่ชุมชนแคนน้อยตลอดไป

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการรวบรวมและศึกษาบทสวดสรภัญญ์ที่ปรากฏในการรับรู้ของชาวบ้านแคนน้อย ตำบลแคนน้อย อำเภอคำชะโนด จังหวัดยโสธร ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการศึกษา ดังนี้

1. ควรมีการศึกษาบทสวดสรภัญญ์ในท้องถิ่นอื่น ๆ แล้วเปรียบเทียบกับบทสวดสรภัญญ์ที่ปรากฏในการรับรู้ของชาวบ้านแคนน้อย ตำบลแคนน้อย อำเภอคำชะโนด จังหวัดยโสธร
2. ควรมีการศึกษาบทสวดสรภัญญ์โดยใช้กรอบแนวคิดอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากกรอบแนวคิดด้านภาพสะท้อนสังคม ซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์โควิด 19 ในปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- นิศารัตน์ ศิลปเดช. (2552). *ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์เบื้องต้น*, พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สถาบันราชภัฏธนบุรี.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). *หลักการวิจัยเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาสน .
- พระครูประกาศธรรมาภิรักษ์ (จันเพียด). (2561). *การบริหารสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิเขต 1*. พุทธศาสนมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสุนทร ธมมวโร (บุญคง). (2561). *การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในชุมชนวัดหนองสนม จังหวัดระยอง การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในชุมชนวัดหนองสนมจังหวัดระยอง*. พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ลิตศรรัช วังษ์อนันต์และคณะ. (2561). *การศึกษาการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในหมู่ 10 ตำบลขามใหญ่ อ.เมือง จ.อุบลราชธานี*. รายงานการวิจัย, วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสรรพสิทธิประสงค์.
- Taro Yamane(1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. 3rdEd. New York.Harper and Row.

